

ทางเลือกทางรอดของคนทำงานในระบบอาหาร ต่อความมั่นคงทางอาหาร ท่ามกลางโควิด-19*

รัศมี เอกศิริ

หน่วยปฏิบัติการวิจัยความมั่นคงของมนุษย์และความเท่าเทียม
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Email: apipu1@hotmail.com

ศยามล เจริญรัตน์

หน่วยปฏิบัติการวิจัยความมั่นคงของมนุษย์และความเท่าเทียม
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง “ความเป็นธรรมทางสังคมสำหรับทุกคนในวิกฤติ
โควิด-19: กรณีศึกษาคนทำงานในระบบอาหารในเมืองกรุงเทพฯ” ประจำปี พ.ศ. 2563 สนับสนุน
โดย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นการศึกษาคนทำงานในระบบอาหารพื้นที่กรุงเทพฯ ที่มักเป็นกลุ่มคนที่ถูกละเลย แม้ว่าเป็นคนทำงานด้านหน้า ต้องทำงานอยู่ตลอดเวลา แม้แต่ในช่วงมีการประกาศปิดเมือง เป็นกลุ่มคนที่มีความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ มากกว่าคนทำงานกลุ่มอื่น เนื่องจากต้องตอบสนองความมั่นคงทางอาหารสำหรับทุกคนในภาวะวิกฤติโควิด-19 การรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณจากการสำรวจข้อมูลกลุ่มคนทำงานในระบบอาหาร จำนวน 439 คน ที่มาจากรุ่นคนทำงานในระบบอาหาร 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มการกระจายอาหาร และ 2) กลุ่มบริการ ค้าปลีก ค้าส่ง และกลุ่มขนส่ง ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมและการพูดคุยกับกลุ่มผู้ค้าบางส่วนเพิ่มเติม

ผลการศึกษาพบว่า คนทำงานในระบบอาหารส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย การศึกษาไม่สูงมาก ส่วนใหญ่เป็นคนทำงานนอกระบบ ทำให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ มีทางเลือกในการทำงานค่อนข้างน้อยกว่าคนกลุ่มอื่น ในภาวะวิกฤติโควิด-19 จำเป็นต้องเลือกระหว่างความเสี่ยงต่อการติดเชื้อกับภาวะอดตาย เพราะปัญหาขาดแคลนอุปกรณ์ในการป้องกันตนเอง ไม่ได้ได้รับความสำคัญ อีกทั้งขาดมาตรการในการดูแลในมิติความมั่นคงของมนุษย์ ดังนั้น ในช่วงที่เกิดวิกฤติโควิด-19 รัฐควรมีมาตรการในการคุ้มครองที่ครอบคลุมทุกคน รวมถึงกลุ่มคนทำงานในทุกรูปแบบเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางมนุษย์อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: คนทำงานในระบบอาหาร, ความมั่นคงทางอาหาร, โควิด-19

The Alternative and Survival of Food Workers in Food Security Amid Covid-19*

Rutsamee Eksiri

Human Security and Equity (HuSE)

Chulalongkorn University Social Research Institute (CUSRI)

Email: apipu1@hotmail.com

Sayamol Charoenratana

Human Security and Equity (HuSE)

Chulalongkorn University Social Research Institute (CUSRI)

---

* This article is part of “**Social Justice for All in COVID -19 Crisis: Case of Urban Food Workers in Bangkok**” (2020), supported by Chulalongkorn University Social Research Institute (CUSRI), Chulalongkorn University.

Abstract

This article focuses on the food system workers in Bangkok who are working at the frontline during the amid COVID-19 crisis. These workers are working all the time even though the city is locked down. They have higher risk than the other groups because they need to work to support food security for everyone in the city. This study employs quantitative research by collecting the data from 439 food workers who are distributor and Retail service, Wholesalers and transporter.

The study found that most food workers are low-income person, not highly educated, and work as informal workers. These workers lack the opportunity to access the labor rights and have less alternatives than the other. Amid COVID-19 crisis, they need to choose their life between risk of infectious disease or starvation. They lack of COVID-19 protection devices, are not respected as important people, and lack care in terms of human security. These food workers work very hard for food security of the people during the city lockdown, but they are overlooked. This article suggests that amid Covid-19 crisis, the state needs to have measures to protect everyone including all forms of workers to achieve true human security.

Keywords: food worker, food security, COVID-19

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือ โควิด-19 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของผู้คนทั่วโลกเป็นอย่างมาก วิกฤตครั้งนี้มีผู้คนจำนวนมากกลายเป็นกลุ่มเปราะบาง ที่ไม่สามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างที่ควรจะเป็น ถึงแม้ว่า ที่ผ่านมาเราพยายามกล่าวอ้างอยู่เสมอว่า “ไทยเปรียบเสมือนครัวของโลก” เพราะประเทศเรามีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอที่จะผลิตอาหารเลี้ยงประชากรของเรา และเพียงพอต่อการส่งออกจำหน่ายไปยังผู้คนทั่วโลกด้วย การประเมินความมั่นคงทางอาหารของไทย โดย Global Food Security Index โดย The Economist Intelligence Unit บ่งชี้ว่า ปี ค.ศ. 2019 ประเทศไทยมีคะแนนความมั่นคงทางอาหาร อยู่ที่ 65.1 จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน อยู่ในประเทศลำดับที่ 52 จากทั้งหมด 113 ประเทศ แต่ยังมีลำดับต่ำกว่าจีน (ลำดับที่ 35) ซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าอาหารรายใหญ่และยังพึ่งพาอาหารจากต่างประเทศด้วย ดัชนีนี้พิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ 40 ปัจจัย แบ่งออกเป็น 3 หมวดหมู่ คือ 1) ความสามารถในการซื้อหาอาหาร (affordability) 2) ความพร้อมการมีอาหารเพียงพอ (availability) และ 3) คุณภาพและความปลอดภัย (quality and safety) อย่างไรก็ตาม การประเมินโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ระบุว่า ประเทศไทยมีจำนวนประชากรที่ขาดสารอาหารเฉลี่ย 3 ปีล่าสุด ปี ค.ศ. 2016–2018 จำนวน 5.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 7.8 ของประชากรในประเทศ (รุ่งนภา พิมมะศรี, 2563; สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556)

ภายใต้การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อระบบความมั่นคงทางอาหารทั้งภายในประเทศและทั่วโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะเห็นได้จากการประกาศปิดประเทศเกือบทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วยนั้น ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ตามที่เป็นข่าวในช่วงแรก ๆ พบว่า

การระบาดของไวรัสโควิด-19 นั้นส่งผลให้ในหลาย ๆ ประเทศรวมถึงประเทศไทยเอง ผู้คนเกิดความหวาดระแวง และเริ่มมีการกักตุนสินค้า อีกทั้ง การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยตรง ทั้งการท่องเที่ยว การผลิต การนำเข้าและส่งออก แต่ในขณะเดียวกัน ยังคงมีเศรษฐกิจบางอย่างที่ยังดำเนินการภายใต้ความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต คือ กิจกรรมทางด้านอาหาร โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองถือเป็นพื้นที่ที่สำคัญและเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่อาจหยุดได้ เนื่องจากการบริโภคอาหารของผู้คนในเมืองจำเป็นต้องซื้อสินค้าและอาหาร ทั้งจากร้านค้าปลีกและค้าส่งเพื่อการดำรงชีวิต ภายใต้ข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตอาหารได้เอง ซึ่งทำให้การนิยามความมั่นคงทางอาหารของคนเมืองที่ลักษณะแตกต่างจากท้องถิ่นที่สามารถผลิตอาหารได้เอง ทำให้เกิดภาวะความไม่มั่นคงทางอาหารของพื้นที่เมืองค่อนข้างสูงกว่าพื้นที่ชนบทเมื่อต้องเผชิญกับภาวะวิกฤตในครั้งนี้

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้มีการประเทศมาตรการผ่านทางภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ ในการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในครั้งนี้ โดยเริ่มตั้งแต่การขอความร่วมมือในการกักตัวสำหรับผู้ที่เดินทางกลับจากต่างประเทศ ตั้งแต่ในช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 ตามด้วยการสร้างระยะห่างทางสังคม มาตรการบังคับปิดสถานประกอบการที่มีความเสี่ยงเป็นการชั่วคราว เพื่อลดการแพร่เชื้อในวงกว้าง โดยเน้นการป้องกันและสกัดกั้นในช่วงแรก ตามมาด้วยการประกาศ พ.ร.ก. ฉุกเฉิน เพื่อควบคุมการระบาดของไวรัสและยกระดับถึงการประกาศเคอร์ฟิวทั่วประเทศ สถานการณ์เหล่านี้ล้วนส่งผลให้เกิดภาวะชะงักงันและทำให้เกิดการยุติกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสร้างผลกระทบต่อคนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะคนกลุ่มเปราะบาง เช่น กลุ่มลูกจ้างนอกระบบ คนหาเช้ากินค่ำ รวมถึงกลุ่มแรงงานข้ามชาติ ถึงแม้รัฐบาลจะมีมาตรการเร่งด่วน

ในการช่วยเหลือ เช่น มาตรการจ่ายเงินชดเชย (cash transfer) จำนวน 5,000 บาท แต่ก็อยู่ในระหว่างขั้นตอนการดำเนินการในช่วงนั้น

คนทำงานที่เกี่ยวข้องกับอาหารหรือระบบอาหารมีความเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก ตั้งแต่ระบบการผลิตอาหาร กระบวนการแปรรูป การกระจายผลผลิต หรือการขายอาหาร การบริโภค รวมไปถึงการจัดการขยะ โดยเฉพาะในพื้นที่เมืองที่ถือว่าการกระจายอาหารหรือการขายอาหารเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการทำให้เกิดการจ้างงานและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับเมืองอีกด้วย คนเหล่านี้ ประกอบด้วย พนักงานร้านอาหาร คนทำอาหารในร้าน คนส่งอาหาร พนักงานร้านสะดวกซื้อ พ่อค้าแม่ค้าขายอาหารสดและสำเร็จรูป แม่ค้าและลูกจ้างร้านอาหารตามสั่ง ร้านข้าวแกงมีทั้งที่เป็นแรงงานทั้งในและนอกระบบ เป็นลูกจ้างรับเงินเดือนหรือพาร์ทไทม์ เป็นกลุ่มหาเข้ากินค้า รวมไปถึงคนทำงานในระบบขนส่งอาหาร (food logistic) ทั้งคนขับรถบรรทุก คนจัดของในโกดังสินค้า และผู้กำจัดขยะของเสียต่าง ๆ

ดังนั้น ภายใต้วิกฤติการระบาดของไวรัสโควิด กลุ่มคนทำงานดังกล่าวที่ยังคงพยายงการดำเนินชีวิตให้กับเมือง สร้างความมั่นคงทางอาหารให้เมือง แต่กลับกำลังได้รับผลกระทบจากปัญหาด้านแรงงาน และบางปัญหาจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เช่น สภาพการทำงาน ระยะเวลาการทำงานมากกว่า 8 ชั่วโมงต่อวัน เป็นต้น เมื่อพิจารณาที่มุมมองของความมั่นคงทางอาหาร และความเป็นธรรมในระบบอาหาร กลับพบความไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากขณะที่ความมั่นคงทางอาหารมุ่งขจัดความหิวโหย และสร้างความมั่นคงให้กับผู้บริโภค แต่ทว่าเส้นทางของอาหารจากผู้ผลิตมาสู่ผู้บริโภค ยังปรากฏผลกระทบที่เกิดกับคนทำงานจำนวนมากที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ความเป็นธรรมในระบบอาหารจำเป็นต้องมุ่งถึงการแบ่งปันประโยชน์และภาระระหว่างผู้คนกลุ่มต่าง ๆ อย่างเป็นธรรมหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองของแรงงาน ซึ่งว่าด้วยคนทำงาน

ที่อยู่ในระบบอาหารทั้งหมด ในภาวะที่การระบาดของไวรัสโควิด-19 นำมาสู่ผลกระทบของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของโควิด-19 ต่อคนทำงานในระบบอาหารในเมือง และสภาพของงานคนทำงานในระบบอาหารที่ทำงานในช่วงปิดเมือง โดยเฉพาะแรงงานนอกระบบที่ทำงานรายได้น้อย (low paid workers) และแนวทางที่ผู้คนเหล่านี้ นำมาใช้เป็นทางเลือกจากผลกระทบดังกล่าว เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอที่ช่วยลดผลกระทบที่เกิดขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

เลือกใช้การเก็บข้อมูลด้วยวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมรวมถึงการพูดคุยกับกลุ่มผู้ค้าบางส่วนเพิ่มเติม เพื่อสนับสนุนความครบถ้วนของข้อมูลโดยเลือกดำเนินการเก็บข้อมูลไปพร้อมกันเนื่องจากระยะเวลาที่จำกัด การหาผลกระทบที่เกิดจากการแพร่ระบาดของไวรัส โดยกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้ทำการจำแนกตามระบบอาหารออกเป็น 5 กลุ่ม คือ การผลิตอาหาร การกระจายและการค้าปลีก การบริโภค การขนส่ง และการกำจัดขยะ เพื่อให้เห็นภาพของคนทำงานในระบบอาหารในเมืองที่ชัดเจน จากนั้นทำการตัดขวางกับลักษณะการจ้างงาน อย่างไรก็ตาม การนำเสนอในบทความนี้จะเป็นการนำเสนอเพียง 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มการกระจายอาหาร และ 2) กลุ่มบริการปลีก ค้าส่ง และกลุ่มขนส่ง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงถึงการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะการจ้างงาน

ระบบอาหาร \ ลักษณะการจ้าง	ในระบบ	นอกระบบ
การผลิตอาหาร*	ไม่มีการนำเสนอในการศึกษานี้	ไม่มีการนำเสนอในการศึกษานี้
การกระจายอาหาร และการค้าปลีก	มีการนำเสนอในการศึกษานี้	มีการนำเสนอในการศึกษานี้
การขนส่ง	มีการนำเสนอในการศึกษานี้	มีการนำเสนอในการศึกษานี้
การบริโภค*	ไม่มีการนำเสนอในการศึกษานี้	ไม่มีการนำเสนอในการศึกษานี้
การกำจัดขยะ*	ไม่มีการนำเสนอในการศึกษานี้	ไม่มีการนำเสนอในการศึกษานี้

* ลดทอนออกจากการศึกษาครั้งนี้

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คำนวณกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนที่แน่นอนของ คอแครน (Cochran, 1977) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านทางระบบออนไลน์ Surveymonkey.com ควบคู่กับการเดินสำรวจกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย

กลุ่มการกระจายอาหาร – การกระจายอาหารและการค้าปลีก แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) ร้านอาหารขนาดใหญ่ ได้แก่ เช่น ร้านอาหารรายใหญ่ ร้านอาหารฟู้ดร้านเอ็มเค ร้านชาบู และร้านอาหารทั่วไปขนาดใหญ่ 2) ร้านอาหารขนาดกลาง ได้แก่ ร้านอาหารที่มีลูกจ้าง 30 คนขึ้นไป ฟู้ดคอร์ท โรงอาหารตามโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย 3) ร้านอาหารขนาดเล็กและร้านตามสั่ง 4) หาบเร่แผงลอย รถเข็น และร้านขายข้างทาง และ 5) บริการส่งอาหาร ได้แก่ คนส่งอาหารในพื้นที่แกร็บ ไลน์แมน และฟู้ดแพนด้า

กลุ่มบริการปลีก ค้าส่ง และกลุ่มขนส่ง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) ตลาดขายส่ง เช่น ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง ตลาดคลองเตย เป็นต้น
- 2) ตลาดสด เช่น ตลาด อตก. ตลาดห้วยขวาง ตลาดพรานนก เป็นต้น
- 3) ซูเปอร์มาร์เก็ต เช่น แม็คโคร โลตัส บิ๊กซี ท็อป แม็กแวลู และเซเว่นอีเลฟเว่น เป็นต้น
- 4) กลุ่มรถพุ่มพวง ตลาดชุมชน ตลาดนัด

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มคนที่ทำงานระบบอาหารทั้งในระบบและนอกระบบ จำนวนทั้งสิ้น 439 คน ทั้งนี้เลือกเฉพาะพื้นที่กรุงเทพฯและปริมณฑล เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนเมืองที่มีข้อจำกัดด้านอาหารเนื่องจากไม่สามารถผลิตอาหารเองได้อย่างเพียงพอ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยประสบปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 อย่างรุนแรง

ผลการศึกษา

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (ดังตารางที่ 2) สามารถอธิบายข้อมูลทั่วไปของคนทำงานด้านอาหาร ซึ่งแบ่งตามกลุ่มระบบอาหาร ได้แก่

- 1) กลุ่มกระจายอาหาร และ 2) กลุ่มบริการการค้าปลีก ค้าส่งและกลุ่มขนส่ง

รวม 439 คน ในกลุ่มกระจายอาหารคนส่วนใหญ่ทำงาน ในตลาดขายส่ง เช่น ตลาดไท/ตลาดสี่มุมเมือง/ตลาดคลองเตย มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.8 รองลงมา คือ ทำงานในตลาดสดทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 9.1 และทำงานในซูเปอร์มาร์เก็ต/ร้านค้าส่งขนาดใหญ่ เช่น แม็คโคร/ท็อป/โลตัส เป็นต้น น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.8 ในกลุ่มบริการค้าปลีก ค้าส่ง และกลุ่มขนส่ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำงาน ในร้านอาหารขนาดกลางที่มีคนทำงานไม่เกิน 30 คน/ฟู้ดคอร์ทในห้างสรรพสินค้า/คาเฟ่/ร้านกาแฟ/ร้านอาหารตามสั่ง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 17.3 รองลงมา คือ

ทำงานหาบเร่ แผงลอย/รถเข็น คิดเป็นร้อยละ 15.7 และอันดับสาม คือ ทำงานร้านขายอาหารขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ 14.1

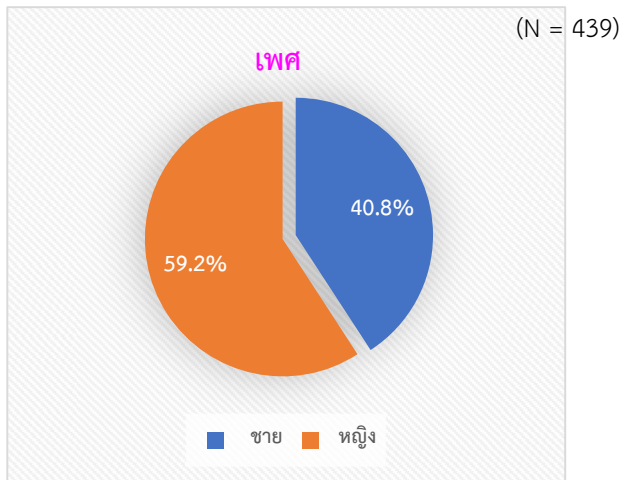
ตารางที่ 2 แสดงจำนวน และร้อยละของคนทำงานในระบบอาหาร แบ่งตามกลุ่มของระบบอาหาร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

(N = 439)

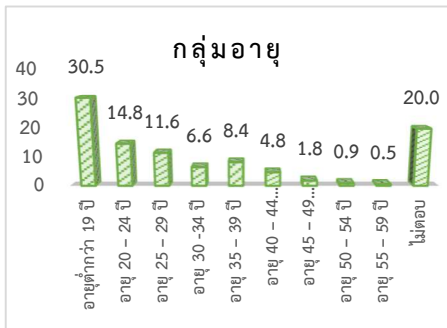
ทำงานเกี่ยวกับอาหารด้านใด	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มกระจายอาหาร		
1. ในตลาดขายส่ง เช่น ตลาดไท/ตลาดสี่มุมเมือง/ตลาดคลองเตย	96	21.8
2. ในตลาดสดทั่วไป	40	9.1
3. ในซูเปอร์มาร์เก็ต/ร้านค้าส่งขนาดใหญ่ เช่น แม็คโคร/ท็อป/โลตัส	30	6.8
กลุ่มบริการปลีก ค้าส่ง และกลุ่มขนส่ง		
4. หาบเร่-แผงลอย/รถเข็น	69	15.7
5. ร้านขายอาหารขนาดเล็ก	62	14.1
6. ร้านอาหารขนาดกลางมีคนทำงาน ไม่เกิน 30 คน/ฟู้ดคอร์ท ในห้างสรรพสินค้า/คาเฟ่/ร้านกาแฟ/ร้านอาหารตามสั่ง	76	17.3
7. ร้านอาหารขนาดใหญ่ มีคนทำงานมากกว่า 30 คน หรือมีสาขา เช่น KFC/S&P/วราภรณ์/เอ็มเค/ภัตตาคารต่าง ๆ	28	6.4
8. บริการปรุงอาหารเพื่อส่งลูกค้าตามคำสั่งซื้อ/ส่งปิ่นโตตามบ้าน	8	1.8
9. ส่งอาหารปรุงสุกพร้อมกิน/line man/grab food/ วินมอเตอร์ไซด์	57	13.0
10. สอนทำอาหาร บริการออกแบบอาหาร หรือจัดร้าน	3	0.7
11. ผลิตอาหาร/ทำการเกษตรในเขตเมือง	2	0.5
12. ส่งวัตถุดิบเข้าร้านอาหาร/ตลาด/ขายของสดออนไลน์	5	1.1
13. ขายอาหาร-เครื่องดื่ม ออนไลน์	5	1.1
14. รถพุ่มพวง หรือรถขายอาหารสด	5	1.1

ทำงานเกี่ยวกับอาหารด้านใด	จำนวน	ร้อยละ
รวมทั้งหมด	439	100.00

จากกราฟที่ 1 และกราฟที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างจากทั้งหมด 439 ตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 59.2 มีอายุเฉลี่ยประมาณ 25 ปี กลุ่มตัวอย่างมีอายุสูงสุด 59 ปี อายุต่ำสุด 10 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ทำงานในระบบอาหาร ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.5 มีอายุต่ำกว่า 19 และร้อยละ 14.8 มีอายุระหว่าง 20-24 ปี

กราฟที่ 1 แสดงข้อมูลร้อยละระหว่างชายหญิง

(N = 439)

อายุเฉลี่ย เท่ากับ 24.50 ปี
 อายุต่ำสุด เท่ากับ 10 ปี
 อายุสูงสุด เท่ากับ 59 ปี

กราฟที่ 2 แสดงข้อมูลร้อยละของอายุผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามกลุ่มอายุ

ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา / ปวช. / ปวส. มากที่สุด (ร้อยละ 49.2) และส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อเดือน โดยมีรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท “มากที่สุด” เมื่อพิจารณาไปถึงความสัมพันธ์ของรายได้กับค่าใช้จ่าย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย มากที่สุด (ร้อยละ 37.6) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีเงินออม คิดเป็นร้อยละ 61.0

นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบมากถึง ร้อยละ 62.0 หนี้สินที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มาจาก “ค่าผ่อนรถ เครื่องใช้ในบ้าน” และ “ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน” มากถึงร้อยละ 33.3 และ 30.1 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงจำนวน ร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของคณาจารย์ด้านอาหาร การศึกษา รายได้ ค่าใช้จ่ายพอกับรายได้ และเงินเก็บ

(N = 439)

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
การศึกษา			
-	ไม่ได้เรียน	33	7.5
-	ประถมศึกษา	120	27.3
-	มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส.	216	49.2
-	อนุปริญญา-ปริญญาตรี	62	14.1
-	สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.1
-	อื่น ๆ เช่น กำลังศึกษา	1	0.2
-	ไม่ตอบ	2	0.5
	รวม	439	100.0
รายได้			
-	ต่ำกว่า 5,000 บาท	10	2.3
-	5,000–10,000 บาท	93	21.2
-	10,001–15,000 บาท	149	33.9
-	15,001–20,000 บาท	91	20.7
-	20,001–25,000 บาท	31	7.1
-	25,001–30,000 บาท	27	6.2
-	30,001–35,000 บาท	6	1.4
-	35,001–40,000 บาท	9	2.1
-	40,001–45,000 บาท	7	1.6
-	45,001–50,000 บาท	6	1.4

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
- 50,001 บาท ขึ้นไป	10	2.3
รวม	439	100.0
รายได้พอกับค่าใช้จ่ายหรือไม่		
- พอ	116	26.4
- ไม่พอ	165	37.6
- พอบางเดือน	126	28.7
- ไม่พอเก็บ	32	7.3
รวม	439	100.0
ท่านมีเงินเก็บ/เงินออมหรือไม่		
- ไม่มีเงินออม	268	61.0
- มีเงินออม	171	39.0
รวม	439	100.0
ท่านมีหนี้สินหรือไม่		
- ไม่มี	167	38.0
- มีหนี้ในระบบ	164	37.4
- มีหนี้นอกระบบ	56	12.8
- มีหนี้ทั้งในและนอกระบบ	52	11.8
รวม	439	100.0

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังต้องใช้เวลาในการทำงานโดยค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ชั่วโมงทำงานในแต่ละวันเท่ากับ 11.09 ชั่วโมง ซึ่งถือเป็นการทำงานที่มากกว่า กฎหมายคุ้มครองแรงงานกำหนดไว้ว่า เวลาทำงานปกติ เช่น งานทั่วไปไม่เกิน 8 ชม./วัน หรือตามที่นายจ้างลูกจ้างตกลงกัน และไม่เกิน 48 ชม./สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 41.0 ใช้เวลาทำงานวันละ 11-13 ชั่วโมงต่อวัน (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลจำนวนร้อยละของคนทำงานในระบบอาหาร จำแนกตามระยะเวลาในการทำงานต่อวัน

(N = 439)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ท่านทำงานวันละกี่ชั่วโมง		
- น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	6	1.4
- 1-4 ชั่วโมง	2	0.5
- 5-7 ชั่วโมง	13	3.0
- 8-10 ชั่วโมง	137	31.2
- 11-13 ชั่วโมง	180	41.0
- 14-16 ชั่วโมง	56	12.8
- มากกว่า 16 ชั่วโมง	7	1.6
- ไม่ตอบ	38	8.7

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
<i>รวม</i>	439	100.0
ต่ำสุด คือ น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	$\bar{x}$	11.09
สูงสุด คือ 18 ชั่วโมง	S.D.	2.276

นอกจากนี้ การสัมภาษณ์ยังพบว่า คนทำงานในระบบอาหารส่วนใหญ่ทำงานเกือบทุกวัน คือ ทำงานประมาณ 22-28 วันต่อเดือน และ ทำงานประมาณ 29-31 วันต่อเดือน ทั้งช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโควิด-19 ช่วงล็อกดาวน์ในช่วงโควิด-19 และปัจจุบัน (มิ.ย. 63) (ร้อยละ 58.5, 39.2 และ 54.9 ตามลำดับ) และ (ร้อยละ 23.2, 23.0 และ 22.8 ตามลำดับ) โดยเฉลี่ยทำงานประมาณ 26 วันต่อเดือน (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบข้อมูลจำนวนร้อยละของคนทำงานในระบบอาหารระหว่างจำนวนวันทำงานใน 1 เดือน เทียบกับช่วงเวลาก่อนโควิด ช่วงล็อกดาวน์ (โควิด-19) และปัจจุบัน (มิ.ย. 63)

(N= 439)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนวันที่ทำงานใน 1 เดือน					
	ก่อนโควิด		ช่วงล็อกดาวน์ (โควิด-19)		ปัจจุบัน (มิ.ย. 63)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ

ท่านทำงานเดือนละกี่วัน

1-7 วัน	6	1.4	17	3.9	9	2.1
---------	---	-----	----	-----	---	-----

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนวันที่ทำงานใน 1 เดือน					
	ก่อนโควิด		ช่วงล็อกดาวน์ (โควิด-19)		ปัจจุบัน (มิ.ย. 63)	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
8-14 วัน	7	1.6	27	6.2	13	3.0
15-21 วัน	29	6.6	84	19.1	38	8.7
22-28 วัน	257	58.5	172	39.2	241	54.9
29-31 วัน	102	23.2	101	23.0	100	22.8
ไม่ตอบ	38	8.7	38	8.7	38	8.7
รวม	439	100.0	439	100.0	439	100.0

จำนวนวันทำงาน (ก่อนโควิด) ของผู้ตอบมากที่สุดที่ทำงานมากที่สุด เท่ากับ 26 วัน
(158 ราย)

$$\bar{x} = 25.82 \quad \text{S.D.} = 4.679$$

จำนวนวันทำงาน (ช่วงล็อกดาวน์) ของผู้ตอบมากที่สุดที่ทำงานมากที่สุด เท่ากับ 26 วัน
(108 ราย)

$$\bar{x} = 23.36 \quad \text{S.D.} = 7.162$$

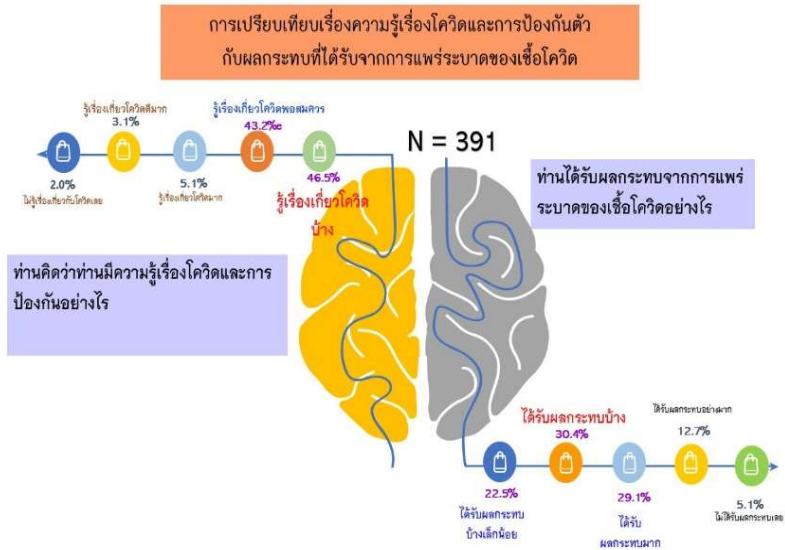
จำนวนวันทำงาน (ช่วงล็อกดาวน์) ของผู้ตอบมากที่สุดที่ทำงานมากที่สุด เท่ากับ 26 วัน
(147 ราย)

$$\bar{x} = 25.10 \quad \text{S.D.} = 5.622$$

ผลกระทบของคนทำงานในระบบอาหาร

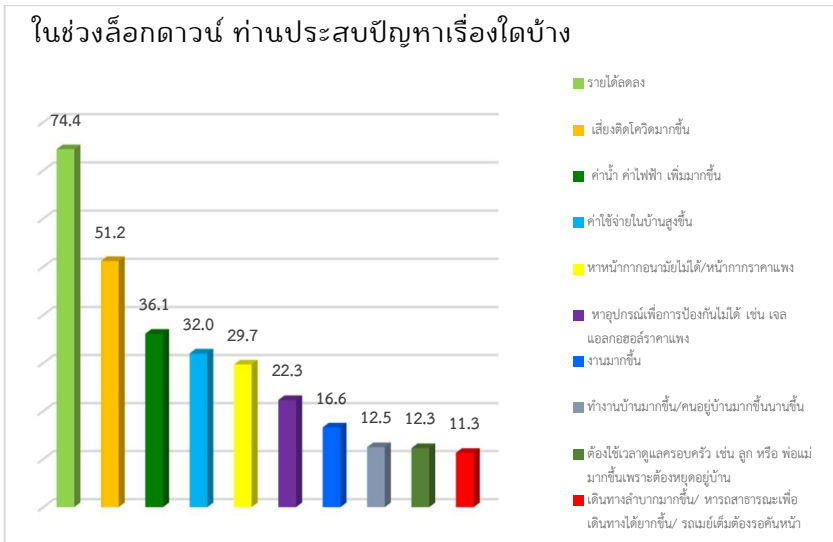
ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในคนทำงานด้านอาหาร โดยการนำมาเปรียบเทียบระหว่างความรู้เรื่องโควิด-19 และการป้องกันตัว กับผลกระทบที่ได้รับจากการแพร่ระบาดของโควิด จากกลุ่มตัวอย่าง 391 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.5 มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับโควิดระดับน้อย และร้อยละ 43.2 มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับโควิดระดับปานกลาง และเมื่อสอบถามว่า ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโควิดอย่างไร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ “ได้รับผลกระทบระดับปานกลาง” จนถึง “ได้รับผลกระทบระดับมาก” ร้อยละ 30.4 และ 29.1 ตามลำดับ (ดังภาพที่ 1) ซึ่งเชื่อมโยงกับเรื่องทางเลือกของคนทำงานในระบบอาหารค่อนข้างมีน้อย

ทั้งจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ควบคู่กันเกี่ยวกับกรณีทางเลือก ในการออกมาทำงานในช่วงโควิดที่ผ่านมา ร้อยละ 65.7 ยังต้องออกมาทำงาน โดยให้เหตุผลว่า “ออกมาทำงานเพราะอยากทำงาน” มากถึงร้อยละ 39.6 แต่จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม พบว่า เหตุผลที่แท้จริงคือ “อยากออกมาทำงาน เพราะกลัวไม่มีเงินมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน” และกลุ่มที่ตอบว่าไม่ออกมาทำงานมีเพียง ร้อยละ 28.7 เหตุผลของกลุ่มที่ตอบว่าไม่ออกมาทำงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 10.3 ให้เหตุผลว่า “กลัวติดเชื้อ”

ภาพที่ 1 รูปภาพแสดงการเปรียบเทียบระหว่างความรู้เรื่องโควิด-19และการป้องกันตัวกับผลกระทบที่ได้รับจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19

นอกจากนี้ยังพบว่า คนทำงานด้านอาหารประสบปัญหาในช่วงล็อกดาวน์ จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 391 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 100.0 โดยเรียงลำดับจาก **ปัญหาที่พบมากที่สุด 10 อันดับ** ในช่วงที่มีการประกาศล็อกดาวน์ คือ 1) รายได้ลดลง 2) เสี่ยงติดโควิด-19 มากขึ้น 3) ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น 4) ค่าใช้จ่ายในบ้านสูงขึ้น 5) หาหน้ากาอนามัยไม่ได้/หน้ากากราคาแพง 6) หาอุปกรณ์เพื่อการป้องกันไม่ได้ เช่น เจลแอลกอฮอล์ราคาแพง 7) งานมากขึ้น 8) ทำงานอยู่บ้านมากขึ้น/คนอยู่บ้านมากขึ้นนานขึ้น 9) ต้องใช้เวลาดูแลครอบครัว เช่น ลูก หรือ พ่อแม่ มากขึ้น เพราะต้องหยุดอยู่บ้าน และ 10) เดินทางลำบากมากขึ้น/หารถสาธารณะเพื่อเดินทางได้ยากขึ้น/รถเมล์เต็มต้องรอคั่นหน้า (ดังภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 กราฟแสดงความรู้สึกรู้สึกของกลุ่มตัวอย่าง ในช่วงล็อกดาวน์โควิด-19 รู้สึกอย่างไร

มาตรการในการช่วยเหลือที่คนทำงานในระบบอาหารได้รับ

มาตรการในการช่วยเหลือคนทำงานด้านอาหารและทุกคนที่ได้รับผลกระทบในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 377 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 100.0 โดยกลุ่มตัวอย่าง อันดับที่ 1 บอกว่ามาตรการที่สามารถ “ช่วย” เหลือทุกคนได้ มากที่สุด คือ “ตรวจโควิดฟรี” คิดเป็นร้อยละ 79.3 รองลงมา คือ “เงินชดเชย หรือเงินอุดหนุนจากรัฐบาล จำนวน 5,000 บาท” คิดเป็นร้อยละ 78.0 อันดับต่อมา คือ “การจัดการเครื่องป้องกันที่จำเป็นแจกฟรี เช่น หน้ากาก” คิดเป็นร้อยละ 77.5

ส่วนของมาตรการที่กลุ่มตัวอย่างมองว่า “*ไม่ช่วย*” มากที่สุด คือ “สนับสนุนการซื้อรถยนต์ มอเตอร์ไซค์ จักรยาน ในราคาถูกเพื่อการเดินทางที่สร้างระยะห่าง/เพื่อทำงาน” คิดเป็นร้อยละ 55.2 รองลงมาคือ “มีเงินเสี่ยงภัยพิเศษสำหรับคนทำงานในภาวะโควิดคล้ายกับกลุ่มหมอในสามจังหวัดชายแดนจะได้รับค่าเสี่ยงภัย เช่น คนส่งอาหาร คนขายอาหาร ฯลฯ จากรัฐเพิ่มเติมละ 1,000 บาท” คิดเป็นร้อยละ 34.0 อันดับต่อมา คือ “การสร้างงาน” คิดเป็นร้อยละ 33.7 เป็นต้น โดยสามารถศึกษารายละเอียดได้จาก (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แสดงจำนวน ร้อยละของมาตรการที่คิดว่าจะสามารถช่วยทุกคนได้ในช่วงโควิด-19 / ล็อกดาวน์

(N= 377)

มาตรการ	ไม่ช่วย		ช่วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ประกันค่าจ้างหรือรายได้คนทำงาน ทุกเดือน ๆ ละ 3,000 บาท/รายได้ พื้นฐานขั้นต่ำ/หลักประกันรายได้ขั้นต่ำ ในช่วงเลิกจ้างหรือไม่มีงาน	116	30.0	261	69.2
2. เงินชดเชย หรือเงินอุดหนุน จากรัฐ เช่น มาตรการเยียวยา 5,000 บาท	83	22.0	294	78.0
3. มีเงินค่าเสี่ยงภัยพิเศษสำหรับ คนทำงานในภาวะโควิดคล้ายที่หมอใน สามจังหวัดชายแดนจะได้ค่าเสี่ยงภัย	128	34.0	249	66.0

มาตรการ	ไม่ช่วย		ช่วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เช่น คนส่งอาหาร คนขายอาหาร ฯลฯ จะได้เพิ่มจากรัฐเดือนละ 1,000 บาท				
4. มีประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน เช่น คนขับรถ มีดบาด ของหล่นใส่	125	33.2	252	66.8
5. มีที่อยู่อาศัยราคาถูกลงสำหรับ ผู้ประสบปัญหา/รายได้น้อย หรือไม่มี รายได้จากการเลิกจ้างในภาวะโควิด	120	31.8	257	68.2
6. สร้างงาน	127	33.7	250	66.3
7. รัฐให้บริการขนส่งสาธารณะฟรีเพื่อ ลดค่าใช้จ่าย	123	30.8	254	67.4
8. ชะลอหนี้ในระบบ 1-2 ปี	101	26.8	276	73.2
9. ปรับหนี้ในระบบให้เข้าในระบบ หรือชะลอหนี้ 1-2 ปี	117	31.0	260	69.0
10. ให้ออกเงินดอกเบี้ยต่ำหรือปลอด ดอกเบี้ยสั้น	105	27.9	272	72.1
11. ชะลอ-ลดค่าเช่าสถานประกอบการ	109	28.9	268	71.1

มาตรการ	ไม่ช่วย		ช่วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
12. สนับสนุนการซื้อรถยนต์ มอเตอร์ไซด์ จักรยาน ในราคาถูกเพื่อการเดินทางที่สร้างระยะห่าง/เพื่อทำงาน	208	55.2	169	44.8
13. เครื่องป้องกันที่จำเป็นแจกฟรี เช่น หน้ากาก	85	22.5	292	77.5
14. เครื่องป้องกันที่จำเป็นราคาถูก / ควบคุมราคา เช่น หน้ากาก	95	25.2	282	74.8
15. ตรวจโควิดฟรี	78	20.7	299	79.3
รวมทั้งหมด	377		100.0	

อภิปรายผล

สำหรับประเด็นคนทำงานในระบบอาหาร ผลการศึกษาสะท้อนถึงสถานะที่ต้องเผชิญของคนทำงานในระบบอาหารภายใต้บริบทสถานการณ์โควิด-19 พบว่า คนทำงานในระบบอาหารส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ มีสัดส่วนเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุไม่เกิน 24 ปี และเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำ คือ ผลการศึกษา พบว่า สามในห้ามีการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. รวมถึงคนที่ไม่ได้รับการศึกษาร่วมด้วยคิดเป็นร้อยละ 7.5 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุพจน์ มาลานิยม (ม.ป.ป.) มองว่า หากแรงงานมีการศึกษาเพิ่มขึ้น เอื้อต่อความสามารถที่ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นได้ เหตุผลที่ทำให้รายได้เพิ่มขึ้นเนื่องมาจากมองถึงประเด็นความเหลื่อมล้ำทางรายได้กับการศึกษา 4 ประการ ได้แก่ ความแตกต่างทางทักษะในการทำงาน ความแตกต่างของโอกาสในการได้งานทำ ความแตกต่างของฐานะทางเศรษฐกิจ และความแตกต่างทางสังคมที่อาศัย โดยมองว่า บุคคลที่มีรายได้สูงสามารถลงทุนทางการศึกษาได้ ขณะที่บุคคลที่มีรายได้น้อยหรือรายได้ต่ำไม่สามารถลงทุนด้านการศึกษาได้ จึงถือเป็นกีดกันทางการศึกษาที่ทำให้คนทำงานในระบบอาหารเข้าถึงได้น้อยกว่าบุคคลอื่น มีโอกาสในการเข้าถึงอาชีพหรืองานอื่นได้น้อยกว่าคนที่มีการศึกษาสูง

ขณะเดียวกัน คนทำงานในระบบอาหารอยู่ในสถานะของ “คนทำงานรายได้น้อย” ที่แม้ว่าในแต่ละวันจะทำงานอย่างหนัก แต่เนื่องจากมีภาระหนี้สินภายในครัวเรือนซึ่งมีทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ ทำให้ได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ พุทธิพันธุ์ หิรัณยตระกูล และไตรสรณ์ ธีรชีวานนท์ (2563) มองว่า รายได้ของกลุ่มแรงงานลดลงสวนทางกับหนี้สินครัวเรือน ที่พอกพูนมากขึ้นจึงเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเก็บออมในการสร้างเนื้อสร้างตัวของคนในวัยทำงาน ซึ่งเป็น

ผลกระทบระยะยาวของการระบาดโควิด-19 หลายประการ ข้อที่น่ากังวลมาก คือ อาจเกิดสิ่งที่เรียกกันว่า “แผลเป็นทางเศรษฐกิจ” (economic scar) นั้นเอง

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ถึงแม้คนทำงานในระบบอาหาร แม้มีความพยายามมากเพียงใด แต่ด้วยปัจจัยพื้นฐานทางด้านการศึกษาที่เป็นตัวกำหนด โครงสร้างทางสังคมที่ส่งผลต่อบัณฑิตด้านรายได้ หรือค่าแรงขั้นต่ำของคนทำงาน ส่งผลกระทบต่อทางเลือกและทางรอดของคนทำงานในระบบอาหารโดยตรง ซึ่งประจวบเหมาะกับช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ยิ่งทำให้พวกเขาเหล่านี้ ต้องรอคอยความหวังจากภาครัฐและต้องต่อสู้ดิ้นรนด้วยการทำงานให้นาน แต่ด้วยสถานการณ์การประกาศภาวะฉุกเฉิน ทำให้คนทำงานในระบบอาหารมีทางเลือกทางรอดที่ริบหรี่ และขาดที่พึ่งพิงทางด้านรายได้ตามสภาวะเศรษฐกิจไปเรื่อย ๆ นั้นเอง

สำหรับประเด็นความมั่นคงทางอาหารในเมืองท่ามกลางภาวะวิกฤติโควิด-19 พบว่า คนทำงานในระบบอาหารยังคงทำงานท่ามกลางภาวะวิกฤติ หากไม่นับรวมไปถึงบุคคลกรทางด้านสาธารณสุข คนทำงานในระบบอาหารเปรียบเสมือนคนทำงานด่านหน้า (frontline workers) ที่ยังคงต้องทำงานและมักถูกข้าม ทั้ง ๆ ที่ในช่วงของการประกาศล็อกดาวน์ คนทำงานกลุ่มนี้ได้สร้างความมั่นคงทางอาหารในเมืองที่เชื่อมโยงกับมิติของความมั่นคงทางอาหาร 4 มิติ คือ ความพอเพียง การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพ คือคนทำงานในระบบอาหารเป็นกลุ่มคนที่คอยผลักดันให้เกิดการเข้าถึงทรัพยากรด้านอาหารที่เหมาะสมและมีโภชนาการที่ดีท่ามกลางเมืองที่ถูกปิด คอยสนับสนุนให้เกิดความเพียงพอในการเข้าถึงอาหารของผู้คนในเมือง รวมไปถึงทำให้เกิดเสถียรภาพของอาหารในภาวะวิกฤติโควิด-19 ทั้งในด้านของการผลิตอาหาร กระจายอาหาร และการขนส่งในเมืองผ่านบริการร้านขายของสด ร้านขายอาหาร บริการส่งอาหาร

โดยผลการศึกษาเน้นย้ำข้อค้นพบที่ว่า การที่ผู้คนส่วนใหญ่ต้องทำงานอยู่ที่บ้าน เพื่อลดความเสี่ยงและลดการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสสั่น ผู้คนในเมืองเหล่านั้นยังสามารถเข้าถึงอาหารได้โดยคนทำงานในระบบอาหารเหล่านั้นนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นคนทำงานด้านหน้า กลับได้รับผลกระทบสูงทั้งในด้านความเสี่ยงในการติดเชื้อ และผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ในยามที่ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติเช่นนี้ คนทำงานจำนวนมากประสบปัญหา ถูกลดค่าจ้าง ถูกลดงาน หรือให้ออกจากงาน เช่น กลุ่มที่ทำงานในสถานบริการ หรือสถานบันเทิงต่าง ๆ เนื่องมาจากสถานประกอบการโดนสั่งปิดตามมาตรการของรัฐ ทำให้ไม่สามารถจ้างงานต่อไปได้ จากการสำรวจยังพบว่า คนงานบางส่วนต้องทำงานหนักขึ้น เช่น บริการส่งอาหาร (food delivery) รวมถึงกลุ่มบริการรถพุ่มพวงด้วยเช่นกัน นอกจากทำงานหนัก รายได้ลดลง เสี่ยงติดเชื้อมากขึ้น หาซื้ออุปกรณ์ในการป้องกันตัวเองไม่ได้เนื่องจากสินค้ามีราคาแพง เช่น หน้ากากอนามัย และเจลแอลกอฮอล์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลกระทบที่เกิดจากภาวะวิกฤติโควิดทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาถึงความคุ้มครองแรงงานในฐานะคนทำงานแล้ว พบว่า กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการได้รับความคุ้มครองทั้งในช่วงก่อนและหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 เนื่องจากคนทำงานในระบบอาหารส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงระบบประกันสังคมที่เป็นส่วนช่วยรองรับเมื่อเกิดปัญหา ถึงแม้รัฐบาลจะมีมาตรการในการเยียวยาช่วยเหลือประชาชนในช่วงที่ผ่านมา สอดคล้องกับการนำเสนอข้อมูลของ บุญเลิศ วิเศษปรีชา ที่กล่าวถึง การที่คนทำงานในระบบอาหารบางส่วนเข้าไม่ถึงสิทธิ เนื่องจากระบบในการตรวจสอบสิทธิการลงทะเบียนเยียวยา 5,000 บาท มีข้อผิดพลาดค่อนข้างมาก ระบบไม่สามารถแยกกลุ่มแรงงานออกเป็นในระบบ

และนอกระบบ ดังจะเห็นได้จากกลุ่มคนที่ออกมาเรียกร้องสิทธิที่ถูกปฏิเสธ เพราะอยู่ในระบบประกันสังคมมาตรา 33 ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ว ได้เปลี่ยนจาก มาตรา 33 มาเป็นมาตรา 39 ไม่น้อยกว่า 10 ปี แล้วนั่นเอง (เว็บไซต์ Money Guru.co.th, 2563) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าระบบไม่สามารถให้การดูแลครอบคลุม แรงงานทั้งหมดในฐานะคนทำงานได้อย่างแท้จริง เป็นการแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของฐานข้อมูลอย่างแท้จริง เพราะระบบเศรษฐกิจของไทยยังต้องอาศัย แรงงานนอกระบบซึ่งมีจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างมาตรการต่าง ๆ จำเป็นต้องคำนึงถึงการสร้างความมั่นคงทางมนุษย์อย่างแท้จริง

หากกล่าวโดยสรุป คนทำงานในระบบอาหารเป็นคนทำงานที่มีระดับ การศึกษาไม่สูง ตลอดจนไม่ได้รับการศึกษา ทำให้มีทางเลือกในการทำงาน ค่อนข้างน้อย และมีข้อจำกัดมากกว่าคนที่ได้รับการศึกษาสูงกว่า ส่วนใหญ่ เป็นคนทำงานที่อยู่นอกระบบ มีรายได้ไม่สูงและบางส่วนถือเป็นแรงงานรายได้น้อย (low paid workers) เมื่อเกิดภาวะวิกฤติโควิด-19 คนทำงานเหล่านี้ได้รับผลกระทบ ไม่ต่างจากคนกลุ่มอื่น ๆ ในขณะที่คนเหล่านี้สร้างความมั่นคงทางอาหาร ให้กับผู้คนในภาวะที่เมืองถูกปิดจากการแพร่ระบาดของไวรัส คนกลุ่มนี้ กลับถูกมองไม่เห็นท่ามกลางสภาพการจ้างงาน ถูกมองข้าม โดยเน้นความสำคัญ กับสุขภาพเฉพาะหน้ามากกว่า ถึงแม้ว่าคนกลุ่มนี้จะหวาดกลัวต่อความเสี่ยง ที่จะติดเชื้อเพราะหาซื้ออุปกรณ์ในการป้องกันตัว เช่น หน้ากากอนามัยมีราคาแพง หาซื้อเจลแอลกอฮอล์ได้ยาก แต่ในขณะเดียวกันก็กลัวอดตายหากไม่ออกมาทำงาน สะท้อนให้เห็นว่า มาตรการคุ้มครองต่าง ๆ ที่ภาครัฐออกมาไม่ครอบคลุม ซึ่งมองไม่เห็น ‘ทางเลือก’ และ ‘ทางรอด’ ของบุคคลเหล่านี้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการดำเนินการด้านการพัฒนานโยบายคุ้มครองแรงงานที่ก้าวข้ามการทำงานแบบเดิม ๆ ที่เน้นไปที่คนทำงานในระบบเพียงอย่างเดียว แต่ควรมีมาตรการการคุ้มครองที่ให้ความช่วยเหลือกับคนทำงานนอกระบบด้วยเช่นกัน และควรมุ่งเน้นไปที่คนทุกคน เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มคนทำงานในทุกรูปแบบ ที่จะนำไปสู่ความมั่นคงทางมนุษย์อย่างเท่าเทียมในระยะยาว

2. มาตรการเร่งด่วนที่ภาครัฐกระทำ หากเกิดภาวะวิกฤติในครั้งต่อไป คือ การให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนทำงานในระบบอาหาร โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพในการทำงานทั้งในระบบและนอกระบบ เพราะถือว่าเป็นกลุ่มที่ทำให้เมืองสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้เมืองที่ถูกปิดจากภาวะโรคระบาด

3. การให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนให้คนทำงานในระบบอาหารสามารถป้องกันตนเองได้ เช่น ช่องทางสนับสนุนและการจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น หน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ ฯ ที่มีราคาถูกและสามารถเข้าถึงได้อย่างทั่วถึง

แนวทางดังกล่าวเพื่อสนับสนุนการสร้างทางรอดต่อกลุ่มคนเหล่านี้ท่ามกลางสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เกิดขึ้น ภายใต้การคำนึงถึงเรื่องการสร้างความมั่นคงทางอาหารควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงทางมนุษย์อย่างเท่าเทียม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

พุทธิพันธุ์ ทิรัณยตระกูล และไตรสรณ์ ถิรชิวานนท์. (2563). จากปิดเมืองสู่ฟื้นฟู:

วิกฤตการว่างงาน แผลเป็นทางเศรษฐกิจ สู่การสร้างงานและ

ศักยภาพแรงงานในระยะยาว. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก

<https://tdri.or.th/2020/09/the-unemployment-impacts-of-covid-19/>.

รุ่งนภา พิมมะศรี. (2563). ความมั่นคงทางอาหารของไทย นำหวังหรือไม่ใน

ภาวะที่โลกเสี่ยงขาดแคลน. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก

<https://www.prachachat.net/d-life/news-472768>.

เว็บไซต์ MoneyGuru.co.th. (2563). เพราะอะไรโครงการแจกการเงินเยียวยา

5000 บาท จากผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 จึงมีแต่ปัญหา.

[ออนไลน์]. สืบค้นจาก

<https://www.moneyguru.co.th/lifestyle/articles/ทำไมโครงการแจกการเงินจึงมีแต่ปัญหา>.

สุพจน์ มลานิยม. (ม.ป.ป.). กับटकความเหลื่อมล้ำ: รายได้กับการศึกษา.

[ออนไลน์]. สืบค้นจาก

http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/m8571/8571พลโทสุพจน์%20มลานิยม.pdf.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). รายงานการวิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารและภาวะโภชนาการของไทย พ.ศ. 2548–2554. สนับสนุนโดย องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ. จัดพิมพ์โดย บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Cochran, W.G. (1977). **Wiley: Sampling Techniques**. 3rd ed.
New York: John Wiley & Sons.

Food and Agricultural Organization. (2006). **The State of Food and Agriculture: Food aid for food security?**. [Online] Retrieved from <http://www.fao.org/3/a-a0800e.pdf>.

The Economist Intelligence Unit. (2019). **GLOBAL FOOD SECURITY INDEX 2019: Strengthening food systems and the environment through innovation and investment**. [Online]. Retrieved from <https://foodsecurityindex.eiu.com/Resources>.